

Sprawozdanie z działalności Fundacji „BORUSSIA” w roku 2009

GREMIA FUNDACJI

Posiedzenie Rady Fundacji, w którym uczestniczyli jej członkowie, Zgromadzenie Fundatorów oraz członkowie Zarządu odbyło się 19 czerwca 2009 r. Posiedzenie było okazją do przedstawienia przez Zarząd sprawozdania z działalności w ostatnim roku. Ponadto toczyła się dyskusja nad koncepcją i założeniami prac Fundacji w najbliższych latach. Posiedzenie Rady kontynuowane było w nowej formule – otwartego seminarium programowego „Centrum w Dialogu – Dialog w Centrum” (Olsztyn, 19–20.06.2009), w którym wzięli udział członkowie gremiów Fundacji oraz zaproszeni goście. Spotkanie przyniosło nowe impulsy do dalszej działalności organizacji i tworzonego przez nas Centrum Dialogu Międzykulturowego DOM MENDELSONA.

Od września 2009 r. na mocy uchwały Zgromadzenia Fundatorów Kamila Gojło przestała pełnić funkcję członka Zarządu Fundacji.

Zarząd liczy obecnie 4 osoby: Kornelia Kurowska (prezes), członkowie Zarządu: Ewa Romanowska, Beata Samońłowicz, Maria Ziółkowska.

DZIAŁALNOŚĆ PROGRAMOWA

PROGRAM „DOM MENDELSONA”

Koordinacja: Ewa Romanowska, Beata Samońłowicz oraz Yvonne Meyer (do 31.07.2009)

Priorytetem w pracy Fundacji w 2009 r. były działania związane z programem „Dom Mendelsohna”, prowadzone wspólnie ze Stowarzyszeniem WK „Borussia”. Były one realizowane dzięki grantowi Krakowskiej Fundacji Komunikacji Społecznej TViR.

W dawnym „Bet Tahara”, unikalnym i niezwykle cennym zabytku, będącym pierwszym architektonicznym projektem Ericha Mendelsohna powstać ma borussiańskie Centrum Dialogu Międzykulturowego, nazwane imieniem słynnego architekta. Fundacja „Borussia” od początku swojego istnienia włączyła się w działania służące ratowaniu tego miejsca. W lipcu 2009 r. zostaliśmy dzierżawcą budynku, którym od 2005 r. opiekowało się stowarzyszenie WK „Borussia”, prowadząc tam jednocześnie pierwsze prace konserwatorskie i zabezpieczające obiekt.

W 2009 r. zajęliśmy się przygotowaniem do adaptacji budynku. Na zlecenie Fundacji pracownia projektowa „mp studio projekt” z Olsztyna przygotowała projekt przebudowy i adaptacji „Bet Tahara” na Centrum Dialogu Międzykulturowego „Dom Mendelsohna”. Pracownia Konserwatorska Julii Martino z Torunia przeprowadziła badania konserwatorskie, które znacznie wzbogaciły dotychczasową wiedzę o obiekcie. Przygotowanie tej obszernej dokumentacji umożliwia nam starania o dalsze fundusze na kompleksowe prace restauratorsko-budowlane, służące uratowaniu budynku projektu Ericha Mendelsohna i nadaniu mu nowej funkcji.

Jednocześnie od stycznia 2009 r. prowadziliśmy działania kulturalne i edukacyjne, służące popularyzacji osoby samego architekta oraz kultury żydowskiej, odbywające się pod hasłem „Salony Mendelsohna”.

Od wiosny 2009 r. trwały przygotowania do pierwszych oficjalnych imprez w Domu Mendelsohna. Majowy Salon Mendelsohna organizowany pod hasłem „Przejsć do konkretów” adresowany był do młodego pokolenia olsztynian i zwiędzał międzynarodowe warsztaty artystyczne dla młodzieży „Osiedle Grunwaldzkie – Wzgórze Tolerancji”. Spotkanie to było próbą dyskusji i zdefiniowania oczekiwań młodych ludzi wobec tworzonego przez Borussię Centrum, które stać się ma miejscem spotkań i projektów adresowanych w dużej mierze do nich.

Borussiańskie Centrum Dialogu Międykulturowego symbolicznie zaingurowało swoją działalność latem 2009 r.: w dniach 19–20.06. zorganizowaliśmy kolejny dwunasty Salon Mendelsohna, a część spotkań odbyła się właśnie w samym obiekcie. Tym razem było to interdyscyplinarne seminarium „Centrum w Dialogu – Dialog w Centrum”, do udziału w którym zaprosiliśmy intelektualistów, pisarzy, naukowcy, animatorzy kultury i działaczy organizacji pozarządowych. W dyskusjach aktywny udział wzięli członkowie Zgromadzenia Fundatorów i Rady Fundacji „Borussia”. Spotkanie w gronie tych doświadczonych teoretyków i praktyków pozwoliło nakreślić kierunki pracy programowej przyszłego Centrum. Program spotkania wzbogacił koncert zespołu Arona Bluma, referat Piotra Pazińskiego z redakcji „Midrasza” oraz wystąpienie Dyrektor Żydowskiego Instytutu Historycznego, dr Eleonory Bergman.

Salon Mendelsohna „Dokąd z pamięcią? Żydowska przeszłość Olsztyna – projekty i dyskusja na temat jej przyszłości” odbył się 17.12.2009 w siedzibie MOK w Olsztynie. Był on poświęcony żydowskiej przeszłości Olsztyna i pamięci o niej. Dyskusję poprzedzoną prezentacją 2 projektów, w odmienny sposób dotyczących polsko–niemiecko–żydowskiej historii miasta, poprowadził Jan Jagielski (ŻIH, Warszawa).

Koordynatorzy działań: Yvonne Meyer (do 31.07.2009), Bernd Vogenbeck (od 01.10.2009).

Asystentka: Jeannine Nowak

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ

Study Tours to Poland / STP dla studentów

Koordynatorka Ewa Romanowska,

Asystentka programowa: Joanna Karasińska (od 01.12.2009)

„RITA/STP – Wizyty Studyjne w Polsce 2009–10”

Projekt RITA/STP – wizyty studyjne dla studentów z Ukrainy, Białorusi i Rosji” – skierowany jest do wyróżniających się studentów w wieku 18–21 lat będących obywatelami Ukrainy, Białorusi i Rosji. Adresatami projektu są studenci osiągnący dobre wyniki w nauce, wykazujący się aktywnością w życiu akademickim i społecznym oraz motywacją do przyjazdu do Polski.

Celem programu jest prezentacja współczesnej Polski przyszłym białoruskim, rosyjskim i ukraińskim elitom współczesnej Polski. W ramach wizyt studyjnych uczestnicy poznają: polski system samorządowy, gospodarczy, środowiska akademickie, organizacje pozarządowe, media, zagadnienia związane z Unią Europejską. Program stwarza studentom

z Europy Wschodniej możliwość poznania polskich rówieśników, wzięcia udziału w wykładach, seminariach i imprezach kulturalnych. STP dla studentów jest jednym z pierwszych cyklicznych polskich programów skierowanych do młodzieży z Europy Wschodniej.

Od 01.08.2006 r. „Borussia” jest instytucją zarządzającą programem w skali kraju. Odpowiada za przeprowadzenie promocji programu, rekrutację uczestników i organizatorów wizyt w poszczególnych miastach, kontakty z operatorami – organizatorami wizyt, monitoring wizyt studyjnych, a także bieżącą obsługę programu.

W 2009 r. do najważniejszych działań w ramach programu należało:

- przygotowanie promocji kolejnych edycji programu – wiosna i jesień 2009;
- promocja nowej edycji programu;
- rekrutacja uczestników wizyt studyjnych;
- wybór operatorów wizyt studyjnych;
- opieka nad merytorycznym przebiegiem programu;
- monitoring wizyt studyjnych.

W 2009 r. do udziału w programie Study Tours to Poland zgłosiło się do Fundacji „Borussia” 1.291 osób z krajów objętych programem. Spośród nich recenzenci oraz komisja kwalifikacyjna wybrali grono osób zakwalifikowanych do udziału w wizytach.

Wiosną 2009 r. w ramach STP dla studentów do Polski przyjechało 12 grup stażystów (116 osób, w tym 76 z Ukrainy, 21 z Rosji, 19 z Białorusi) na wizyty zorganizowane przez 9 organizacji pozarządowych z całej Polski (Białystok, Bytów, Gdańsk, Gliwice, Nowy Sącz, Olsztyn, Warszawa, Wrocław, Szczecin).

Jesienią w ramach programu STP gościło 12 grup (96 osób, w tym 65 z Ukrainy, 17 z Rosji, 15 z Białorusi) na staże zorganizowane przez 7 organizacji pozarządowych. Łącznie w ramach programu w 2009 r. Polskę odwiedziło 212 osób.

W dniach 13–15.12. odbyło się seminarium podsumowujące dla operatorów programu.

Fundacja „Borussia” zaangażowana była również w bezpośrednią organizację wizyt studentów.

W roku 2009 r. we współpracy z lokalnymi partnerami w Olsztynie zorganizowano wizyty 4 grup studentów z Rosji (obwód kaliningradzki, leningradzki i nowogrodzki), Ukrainy i Białorusi w następujących terminach:

- 31.03.– 10.04. (9 osób)
- 20–30.05. (11 osób)
- 5–15.10. (10 osób)
- 15–25.11. (11 osób)

Podczas 10-dniowych młodzież poznała polską kulturę, tradycje i zwyczaje, przekonała się jak wygląda i funkcjonuje polski system polityczny, prawny i administracyjny. Na przykładzie Fundacji „Borussia” grupa poznała specyfikę funkcjonowania polskich organizacji pozarządowych, odwiedzając olsztyńskie uczelnie – poznała zasady polskiego systemu szkolnictwa wyższego. Olsztyńscy uczestnicy wizyty studyjnej odwiedzili Sąd Rejonowy, Sejmik Wojewódzki, Sejm i Senat w Warszawie. Spotkali się również z przedstawicielami olsztyńskich mediów: z przedstawicielką Polskiej Agencji Prasowej, dziennikarką Radia Olsztyn, gościli w studiu uniwersyteckiego radia UWM FM). Odbyło się także spotkanie i dyskusja z członkiem Mniejszości Ukraińskiej, z przedstawicielem Stowarzyszenia na rzecz Kultury Żydowskiej B'JACHAD, pracownikami Stowarzyszenia Młyn. W ramach programu

grupa zwiedziła także Trójmiasto, Warszawę, Gietrzwałd. Studenci mieli także okazję zobaczyć jak wygląda polska wieś, spędzając weekend w gospodarstwie agroturystyczne w Worytach. Organizując program dla 2 grup, w skład których wchodziło tylko z Ukrainy, położono szczególny nacisk na zaakcentowanie kultury ukraińskiej. Grupa odwiedziła Liceum Ogólnokształcące w Górowie Ławeckim, gdzie językiem wiodącym jest ukraiński, zwiedziła cerkiew greckokatolicką w Bartoszykach oraz próbowała tradycyjnych potraw ukraińskich w polskim wydaniu. Grupie przez cały czas towarzyszyli wolontariusze z Polski, Niemiec i Rosji z Borussii, pokazując życie społeczności akademickiej, zabytki Olsztyna oraz atrakcje miasteczka studenckiego.

Wizyty studyjne finansowane w ramach programu „RITA/STP- Wizyty Studyjne w Polsce 2009–10” finansowane są ze środków Polsko–Amerykańskiej Fundacji Wolności.

PROGRAM MIĘDZYKRAJOWY WOLONTARIAT W OCHRONIE KRAJOBRAZU KULTUROWEGO NA WARMII I MAZURACH/ IV rok

Koordinatorka: Beata Samońcowa

Asystent programowy: Dawid Wierzbicki

Program „Międzynarodowy wolontariat w ochronie krajobrazu kulturowego na Warmii i Mazurach” w roku 2009 r. realizowany był w partnerstwie z WK „Borussia”. Brało w nim udział 17 wolontariuszy (Niemców, Rosjan i Polaków), którzy odbywali roczny wolontariat w 10 organizacjach oraz instytucjach związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego Warmii i Mazur. Partnerami w projekcie w 2009 r. były następujące instytucje goszczące wolontariuszy: Muzeum im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie, Archiwum Państwowe w Olsztynie, Ośrodek „Pogranicze” w Sejnach, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Olsztynie, Gminny Ośrodek Kultury w Gietrzwałdzie, Parafia Rzymskokatolicka w Głotowie, Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku oraz Muzeum Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim.

Zgodnie z celami i założeniami projektu wolontariusze w ciągu 12 miesięcy realizowali działania związane z ochroną wielokulturowego dziedzictwa europejskiego, włączając i uwrażliwiając jednocześnie mieszkańców regionu na tę problematykę. Dzięki pełnemu zaangażowaniu wolontariuszy, a także przedstawicieli organizacji goszczących budowano międzynarodową sieć kontaktów obejmującą młodych ludzi, organizacje i instytucje. Działania te przyczyniły się do reorientacji młodzieży biorącej udział w projekcie w przestrzeni osobistej, społecznej i zawodowej, a także do podniesienia świadomości europejskiej. Aktywność wolontariuszy w regionie miała także wpływ na promocję i stabilizację pozycji Wolontariatu Europejskiego w Polsce, jednocześnie aktywizując środowiska lokalne. Jednym z głównych celów, poza nieformalną formą kształcenia wolontariuszy w oparciu o zadania realizowane przez ich organizacje goszczące, było umożliwienie wolontariuszom samodzielnej realizacji działań projektowych, angażujących w ich realizację społeczność lokalną. Działania te przyczyniły się w znacznym stopniu do spopularyzowania idei wolontariatu wśród społeczności lokalnej, zaś dla wolontariuszy odegrały w dużym stopniu rolę kulturoznawczą. Wolontariusze odbywając swój wolontariat w

organizacjach goszczących zdobywali kolejne umiejętności, korzystając ze wsparcia koordynatorów z organizacji goszczących oraz mentorów.

Wolontariusze zrealizowali w swoich organizacjach goszczących i przy wsparciu Borussii następujące projekty:

„Zaginione wioski Puszczy Piskiej” – miejscem realizacji projektu były 2 dawne wsie niedaleko Pizy – Sowiróg i Wądołek. Miejscowości te istniały na terenie Puszczy Piskiej do 1945 r., w chwili obecnej już ich nie ma. Jedyną namacalną pamiątką po tych miejscach są pozostałości po dawnych cmentarzach zlokalizowanych w pobliżu wiosek oraz nieliczne fragmenty fundamentów zabudowy wsi. Projekt zakładał przeprowadzenie 10-dniowego obozu na terenie Puszczy Piskiej w okresie od 27.07 do 07.08.2009 r. Program obozu obejmował zarówno pracę w terenie, jak i zajęcia warsztatowe. Uczestnikami obozu byli wolontariusze z Polski, Rosji i Niemiec (25 os.). Prace prowadzone w czasie trwania obozu miały na celu uporządkowanie i uczynienie miejsc po opuszczonych wioskach mazurskich, w tym kompleksowe uporządkowanie 2 cmentarzy oraz opracowanie i wykonanie tablic z informacją historyczną. W trakcie projektu uczestnicy-wolontariusze mieli możliwość zapoznać się z ideą wolontariatu, problematyką dziedzictwa kulturowego i jego ochrony oraz różnymi formami działań w tym zakresie. Projekt jest pierwszym, pionierskim etapem działań, realizowany będzie w cyklu 3-letnim na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, w formie letnich warsztatów dla wolontariuszy. W dalszej perspektywie przewidziane jest dodatkowo zorganizowanie i oznakowanie szlaku pieszo-rowerowego oraz przygotowanie folderów i publikacji popularyzujących te miejsca.

Zrealizowała wolontariuszka: Marta Cygan, Polska

Partnerzy: Stowarzyszenie na rzecz ochrony krajobrazu kulturowego Mazur Sadyba, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Olsztynie, Nadleśnictwo Pisz

„Historia w tablicach” – w ramach projektu stworzono na terenie Parafii w Głotowie (województwo warmińsko-mazurskie) cztery tablice o rozmiarach: 200 x 150 cm, na których zamieszczona została informacja w języku polskim i niemieckim nt. historii obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie Kalwarii wraz ze zdjęciami (kaplice, kościół parafialny, Kalwaria, cmentarz, dom pielgrzyma). Zamieszczono również dodatkową informację (plan miejscowości i kierunkowskazy). Projekt ma informować przybywających i rozszerzać historyczną wiedzę wszystkich zainteresowanych o zabytkach w Głotowie.

Zrealizował wolontariusz: Nikolay Goncharov, Rosja

Partner: Parafia Rzymskokatolicka p.w. Najświętszego Zbawiciela w Głotowie

„Wspomnienia o polskich szkołach Gminy Gietrzwałd” – projekt skierowany do mieszkańców wsi (Woryty, Unieszewo, Gietrzwałd), do nauczycieli i uczniów szkół Polski. Celem projektu jest przybliżenie mieszkańcom historii wsi, przede wszystkim historii polskich szkół przed II Wojną Światową w Gminie Gietrzwałd, zbliżenie młodego pokolenia z pokoleniem starszych mieszkańców, z ich historią, zrozumienie tego, jaką wartość stanowi zachowanie historii. Zebrane informacje mogą być używane jako materiały dydaktyczne dla przygotowania zajęć w szkołach. Zebrane informacje o szkołach polskich w Gminie Gietrzwałd przed II Wojną Światową, ich powojennej historii zostały nagrane na płyty DVD i wysłane do szkół i bibliotek na terenach, na których działały w tych latach szkoły polskie. Elektroniczna wersja informacji została zamieszczona w internecie na stronie Gminnego Ośrodka Kultury.

Zrealizowała wolontariuszka: Natalia Gushchina, Rosja

Partner: Gminny Ośrodek Kultury w Gietrzwałdzie

Wystawa fotografii młynów wodnych – wystawa ukazuje młyny wodne z terenów Warmii, Mazur i Powiśla. Zainstalowana została w znajdującym się na terenie MBL – PE młynie wodnym z Kaborna. W trakcie realizacji projektu starano się zebrać możliwie jak najwięcej informacji z zakresu stanu zachowania, współczesnego wykorzystania i znaczenia młynów wodnych w krajobrazie kulturowym Warmii, Mazur i Powiśla. W tym celu przeprowadzona została kwerenda archiwalna w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków, a następnie inwentaryzacja obiektów w terenie, której efektem był zapis fotograficzny oraz rysunki. Wymiernym rezultatem projektu jest zbiór dokumentacji fotograficznej ukazującej liczbę zachowanych młynów, ich stan techniczny oraz współczesne wykorzystanie. Długofalowym efektem projektu jest poszerzenie wiedzy na temat młynów wodnych, zasad ich działania oraz samego faktu ich występowania w naszym województwie. Wystawa jest jednym z elementów uświadamiania społeczeństwa o potrzebie ochrony zachowanych młynów i jej zadaniem jest pobudzenie lokalnej inicjatywy do poszukiwań środków niezbędnych na ich rewitalizację.

Zrealizował wolontariusz: Patrick Löwert, Niemcy

Partnerzy: Muzeum Budownictwa Ludowego – Park Etnograficzny w Olsztynku

„Osiedle Grunwaldzkie – wzgórze tolerancji” – dwutygodniowe polsko-niemiecko-rosyjskie warsztaty, których celem było uwrażliwienie mieszkańców Olsztyna, a zwłaszcza Osiedla Grunwaldzkiego na wielokulturowe

dziedzictwo miasta i ich dzielnicy poprzez włączenie ich w działania międzynarodowej grupy młodych artystów. Realizatorzy chcieli zainteresować młodzież biorącą udział w projekcie problemami społecznymi Osiedla Grunwaldzkiego, otworzyć ich na współpracę międzynarodową oraz zachęcić do wniesienia swojego wkładu w rozwiązywanie aktualnych problemów w mieście

Uczestnikami projektu byli młodzi artyści w wieku 18–23 lata z Polski, Rosji i Niemiec. Jako miejsce działań projektowych wybrano podwórko, znajdujące się na Osiedlu Grunwaldzkim, a należące do Stowarzyszenia Młyn. Część praktyczna składała się z trzech następujących części: mural, mozaika i praca w plenerze. Rezultatem tych działań była wystawa prac w Stowarzyszeniu Młyn oraz plakaty, wywieszane na osiedlu Grunwaldzkim.

Prezentacja efektów projektu była połączona z XII Salonem Mendelsohna.

Zrealizowała wolontariuszka: Vera Panasina, Rosja,

Partnerzy: Stowarzyszenie Młyn, Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Olsztynie

„Ludzie, domy, historie – wciąż żyjące wspomnienia” – myślą przewodnią projektu było zapoznanie dzieci i młodzieży z olsztyńskich szkół z historią rodów wschodniopruskich i ich siedzib. Wolontariuszka zorganizowała dla nich objazd po takich miejscach jak: Gładysze, Słobity, Kwitajny, Sztynort i Drogosze. Fotografie wykonane w trakcie wyjazdu stały się materiałem do wydania serii pocztówek, które rozpowszechniono w Olsztynie w ilości 1.000 kompletów (po 5 szt. każdy). Równolegle powstała wystawa dotycząca rodów: von Dönhoff, von Lehndorff i zu Dohna (drzewa genealogiczne, oryginalne dokumenty fotografie), którą można było oglądać w Archiwum Państwowym w Olsztynie.

Zrealizowała wolontariuszka Sherin Pojar, Niemcy

Partner: Archiwum Państwowe w Olsztynie

„Sztukologia” – polsko-niemiecko-rosyjskie warsztaty plastyczne dla młodzieży pod hasłem „Sztuka w dialogu” odbyły się w Domu Mendelsohna w dn. 8–16.08.2009 r. Młodzież podczas warsztatów plastycznych uczyła się nowych dla siebie technik w sztuce, takich jak: ikonografia (dawna technika pisania ikon), filcowanie (praca z wełną, np. robienie kolczyków, torebek, elementów dekoracyjnych) i grafika warsztatowa (drzeworyt, linoryt). Praca odbywała się w międzynarodowych zespołach projektowych.

Zrealizowały wolontariuszki: Anna Semenets, Rosja, Winnie Römer, Niemcy

Partner: Stowarzyszenie WK Borussia

„Zapomniane sąsiedztwo – prawosławny cmentarz w Karolinie” – projekt obejmował prace porządkowe i inwentaryzacyjne, warsztaty konserwatorskie i architektoniczne na zaniedbanym cmentarzu prawosławnym w Karolinie. Uczestnicy projektu (młodzież z Polski i Rosji) wzięli udział w wykładach dotyczących krajobrazu kulturowego, symboliki cmentarzy i prawosławia. Podsumowaniem projektu jest dwujęzyczna polsko-rosyjska płyta CD prezentująca dzieje i historię cmentarza. Płyta pełnić ma funkcję pomocy naukowej dla nauczycieli i uczniów, informatora dla turystów i mieszkańców. Zebrana podczas projektu dokumentacja została udostępniona użytkownikom Centrum Dokumentacji Kultur Pogranicza.

Zrealizowała wolontariuszka: Aleksandra Sikorskaya, Rosja

Partner: Ośrodek „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach

„Projekt Archeo” – Robawy k/Reszla 11 – 21 sierpnia 2009 r. Młodzież z Polski i Rosji podczas warsztatów miała okazję zapoznać się z pracą archeologa, a także wziąć udział w zajęciach z dziedziny rekonstrukcji historycznej takich jak garncarstwo, tkactwo czy hafciarstwo, a także tańce historyczne. Podczas pracy na wykopaliskach archeologicznych uczestnicy zapoznali się z metodami badań archeologicznych, wstępnej konserwacji, a także dokumentacji zabytków. Dzięki pracy i zaangażowaniu wolontariuszy natrafiono na bardzo ciekawe na tym stanowisku rodzaje grobów, wychwycono również drobne znaleziska i ledwo zauważalne obiekty archeologiczne.

Zrealizowały wolontariuszki: Iwona Zduńska, Beata Staniszevska, Polska, Galina Lyapko, Rosja

Partner: Muzeum im. W. Kętrzyńskiego w Kętrzynie

„Mury obronne – niechciany element architektury miejskiej” – Muzeum im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Kętrzynie wraz z wolontariuszką Fundacji Borussia zrealizowało projekt zakładający wykonanie kwerendy, a następnie weryfikacji w terenie pozostałości murów obronnych miast województwa warmińsko-mazurskiego. Celem projektu było zebranie i zaktualizowanie wiadomości dotyczących murów miejskich i ich stanu zachowania, a następnie opublikowanie ich w formie wydawnictwa popularnonaukowego pod tym samym tytułem oraz wystawy czasowej w Muzeum. Przygotowując się do projektu wolontariuszka przeprowadziła kwerendę u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz w Regionalnym Ośrodku Badań i Dokumentacji Zabytków, a także w dostępnej literaturze. Następnie uzyskane informacje zostały zweryfikowane podczas objazdu miast, w których zachowały się jeszcze pozostałości murów miejskich, wykonana dokumentacja fotograficzna. Zgromadzone wiadomości posłużyły wolontariuszce do napisania tekstu do wydawnictwa oraz wybrania do niego ilustracji, przy merytorycznej pomocy pracowników Muzeum. Na podstawie zebranych materiałów przygotowana została również wystawa, której temat wpisuje się w hasło Europejskich Dni Dziedzictwa z 2009 r.: „Zabytkom na odsiecz. Szlakiem grodów, zamków i twierdz.”

Zrealizowała wolontariuszka: Iwona Zduńska, Polska

Partner: Muzeum im. W. Kętrzyńskiego w Kętrzynie

Cykl lekcji muzealnych oraz podręcznik „Ludowe świętowanie na Warmii” – Muzeum Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim wraz z wolontariuszką Fundacji „Borussia” wydało zeszyt ćwiczeń do lekcji muzealnych „Ludowe świętowanie na Warmii”. Zeszyt ćwiczeń jest efektem lekcji muzealnych dla sześciolatek z cyklu „Blżej historii” prowadzonych przez wolontariuszkę na zamku lidzbarskim w ramach IV edycji „Międzynarodowego wolontariatu w ochronie krajobrazu kulturowego na Warmii i Mazurach”. Na zajęciach dzieci poznały ludowe tradycje regionu, miały okazję do rozwijania wiedzy o kulturze swojego otoczenia i poznania dorobku przodków. Zakres podejmowanych zagadnień dotyczył zarówno elementów kultury duchowej, jak i materialnej. Dzieciom zostały przybliżane takie elementy kultury tradycyjnej jak: zwyczaje i obrzędy świąteczne, wierzenia, symbolika świąteczna, zajęcia mieszkańców dawnej wsi, sztuka ludowa, folklor muzyczny i słowny. Zeszyt ćwiczeń zawiera zagadnienia stanowiące przedmiot zajęć, najważniejsze informacje z poszczególnych tematów lekcji, wzbogacone o zdjęcia i ilustracje. Zeszyt jest formą nauki poprzez zabawę, stąd znajdują się w nim: rebusy, obrazki do kolorowania, krzyżówka i inne zabawy graficzne. Każde dziecko, uczestniczące w lekcjach, otrzymało zeszyt na zakończenie zajęć. Wydawnictwo będzie stanowiło podsumowanie spotkań w muzeum, a także punkt wyjścia w późniejszej edukacji i poszerzaniu wiedzy o regionie.

Zrealizowała wolontariuszka: Agata Walińska, Polska

Partner: Muzeum Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim

„Ratujmy Aleje!” – projekt polegał na zebraniu i wydaniu w formie DVD kompleksowych informacji o procesie tworzenia Parku Kulturowego Warmińskiej Drogi Krajobrazowej Gietrzwałd – Woryty oraz jego ochronie. Zebrana informacja posłużyła jako kompendium dla wszystkich zainteresowanych utworzeniem parku kulturowego. Punktem wyjścia jest *casus* parku, który powstał na podstawie uchwały Rady Gminy w Gietrzwałdzie wspieranej w tym zakresie przez Starostwo Powiatowe i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. Kompleksowa informacja została zamieszczona w internecie na stronie www.gok.gietrzwald.pl. Wydana została również widokówka promująca Drogę Krajobrazową. Płyty DVD zostały przekazane za pośrednictwem Starostwa Powiatowego w Olsztynie do wszystkich starostw w województwie warmińsko-mazurskim.

Zrealizowała wolontariuszka: Julia Zhukova, Rosja

Partner: Gminny Ośrodek Kultury w Gietrzwałdzie

Program realizowany w partnerstwie i dofinansowany ze środków Fundacji „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” z Berlina oraz Programu UE „Młódzież w Działaniu” oraz Polsko-Niemieckiej Współpracy Młódzieży.

PROGRAM WOLONTARIACKI

Koordynatorka: Kornelia Kurowska

W 2009 r. program obejmował współpracę instytucjonalną ze stowarzyszeniem Initiative Christen für Europa e.V. z Drezna, a także ICE RF z Niederbronn/Francja, Perspektywy/Rosja w ramach europejskiego projektu wymiany wolontariuszy „Budowanie mostów w Europie”. Projekt był wspierany przez Akcję 2 „Wolontariat Europejski” Programu Unii Europejskiej „Młódzież w Działaniu” oraz Fundację „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość” z Berlina.

Z rekomendacji Borussii w roczniku 2008/2009 zagraniczny wolontariat odbywało: w Niemczech 10 osób (w Rosji 6 osób, we Francji 3 osoby), natomiast od września 2009 w roczniku 2009/2010 – w Niemczech 5 osób, we Francji 4 osoby, w Rosji 3 osoby.

W 2009r. kontynuowaliśmy 4-letnią już współpracę z organizacją Foyer Jeunes Travailleurs z Dinan/Francja. Wśród nowych partnerów Borussii znaleźli się: OSMEH z Belgradu/Serbia i Arche Tirol z Austrii.

Borussia jako organizacja koordynująca projekt „Budowanie mostów w Europie” w Polsce i krajach nadbałtyckich współpracowała z organizacjami goszczącymi 6 niemieckich wolontariuszy projektu.

Są to w roczniku 2009/2010:

- Stowarzyszenie „Niebieski Parasol”, Olsztyn
- Fundacja Polsko–Niemieckie Pojednanie, Warszawa
- Fundacja „Szczęśliwe Dzieciństwo”, Lublin
- Peeteli Kiriku, Tallin / Estonia

Program seminariów towarzyszących i szkoleń dla wolontariuszy, uczestniczących w projektach Borussii (Mostkowo, 26.07.–08.08.2009, Olsztyn, 22–25.08.2009; Lublin 01–07.12.2009) zorganizowano we współpracy ze Stowarzyszeniem Wspólnota Kulturowa „Borussia”, dzięki dofinansowaniu Polsko–Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

Na zaproszenie różnych instytucji i organizacji uczestniczyliśmy w licznych spotkaniach i warsztatach, dzieląc się naszym wieloletnim doświadczeniem z zakresu edukacji pozaformalnej i wolontariatu. W maju 2009 r. na zaproszenie Centrum Wolontariatu Spinacz z Olsztyna wzięliśmy udział w dużej konferencji „System prawny wolontariatu w Polsce”, prowadząc tam panel tematyczny „Prawne aspekty wolontariatu międzynarodowego”.

Także w maju 2009 r. w Dreźnie odbyły się uroczystości jubileuszu 20-lecia projektu „Budowanie mostów w Europie”. Udział w nich był okazją do spotkania wielu byłych wolontariuszy z Niemiec, Polski i innych krajów, którzy od 1992 r. współpracowali z WK „Borussia”, a następnie naszą Fundacją podczas letnich obozów konserwatorskich i „Wyspy dzieci” oraz w trakcie swojego wolontariatu w Polsce, Niemczech i krajach nadbałtyckich.

SAMODZIELNE PROJEKTY

III DNI KULTURY ŻYDOWSKIEJ.

Impreza odbyła się w Olsztynie pod hasłem „Be–JACHAD czyli RAZEM” w dniach 5–11.10.2009 r. i była organizowana we współpracy ze Stowarzyszeniem na rzecz Kultury Żydowskiej B`JACHAD. Otwarte dla wszystkich zainteresowanych wykłady, warsztaty historyczne, spotkania literackie i koncerty miały na celu przypomnienie o wspólnej koegzystencji Żydów, Polaków i Niemców w historii i kulturze. Podczas uroczystego wieczoru inauguracyjnego w murach olsztyńskiego Zamku zgromadzona publiczność miała okazję obejrzeć wystawę oraz prezentację multimedialną przygotowaną przez „Borussię” na temat dawnego Bet Tahara przy olsztyńskim cmentarzu żydowskim oraz tworzonych w nim przez Borussię Centrum Dialogu Międzykulturowego DOM MENDELSONA.

Jednym z najciekawszych wydarzeń Dni było 3–dniowe seminarium dla nauczycieli „Polacy – Żydzi. Wspólna historia –różna pamięć” zorganizowane we współpracy z WMODN.

Ostatniego dnia festiwalu Kazimierz Brakoniecki na kanwie swojej książki „Polak, Niemiec i Pan Bóg” snuł poruszającą opowieść o swoich doświadczeniach i przemyśleniach związanych z relacjami polsko–żydowskimi oraz zagrożeniami, które niesie antysemityzm. Spotkanie z nim odbyło się w wypełnionej po brzegi sali Domu Mendelsohna.

Największą satysfakcją organizatorów był sprawny przebieg wszystkich imprez i bardzo dobra frekwencja, ale też znakomita atmosfera i klimat, który stworzyli zarówno wykonawcy, wykładowcy jak uczestnicy III DKŻ. Każdego dnia poza oficjalnymi imprezami toczyło się też wiele kameralnych, prywatnych rozmów i dyskusji związanych z tematyką festiwalu.

Wsparcie finansowe: Goethe–Institut, CEIK.

Koordynatorki projektu: Kornelia Kurowska, Jeannine Nowak

WIZYTA STUDYJNA „Ile regionu potrzebuje człowiek? Warmia, Mazury i Obwód Kaliningradzki w kontekście międzykulturowości, tolerancji i poszukiwania tożsamości”

W ramach projektu w dniach 1–10.06. odbyła się wizyta studyjna, zrealizowana wspólnie z Instytutem Komunikacji Międzykulturowej / Germanistyki Wydziału Lingwistyki Stosowanej i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Jana Gutenberga w Moguncji.

Celem projektu było kształtowanie wśród uczestników jednego z najważniejszych zasobów współczesnej Europy: umiejętności rozpatrywania wspólnych działań z wielu perspektyw i na wielu płaszczyznach, w tym przypadku ze szczególnym naciskiem na stosunki polsko-niemieckie i region byłych Prus Wschodnich. Uczestnicy – studenci Wydziału Lingwistyki Stosowanej i Kulturoznawstwa (FASK) Uniwersytetu Mogunckiego mieli możliwość poszerzenia zdobytej w cyklu seminariów wiedzy na temat odwiedzanego regionu o spotkania, kontakty i nowe impulsy dla współpracy w przyszłości.

Region dawnych Prus Wschodnich stanowił punkt wyjścia do rozważań nt. dawnych i aktualnych napięć i wyzwań w stosunkach polsko-niemieckich i polsko-niemieckorosyjskich. W ramach wizyty odwiedzono takie miejsca jak Elbląg, Sztutowo, Markowo, Olsztyn, Ełk, Sejny, gdzie grupa spotkała się z naukowcami, pisarzami, dziennikarzami, świadkami historii i studentami. Wizyta studyjna była współfinansowana ze środków Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej.

Koordynatorka: Ewa Romanowska

PROJEKT „Ku przyjaznemu sąsiedztwu”

Celem projektu jest zwiększenie udziału polskich podmiotów (samorządów i NGO) w realizacji polityki współpracy transgranicznej poprzez lepsze przygotowanie władz samorządowych i NGO z Warmii, Mazur i Obwodu Kaliningradzkiego do inicjowania i prowadzenia współpracy. Projekt zakłada też przekazanie polskich oraz niemieckich doświadczeń w dziedzinie funkcjonowania samorządu i organizacji pozarządowych na poziomie lokalnym; wymianę doświadczeń z zakresu polityki rozwoju lokalnego i regionalnego ze szczególnym uwzględnieniem współpracy transgranicznej.

Do udziału w projekcie zaproszono po 10 przedstawicieli organizacji pozarządowych i samorządów z Rosji i Polski.

Na projekt składa się szkolenie, wizyta studyjna (2010) oraz indywidualne staże (2010)

W dniach 07–11.12. miał miejsce pierwszy etap realizacji projektu – szkolenie. Jego celem było dostarczenie uczestnikom podstawowych wiadomości o samorządzie i organizacjach pozarządowych w Polsce, Rosji i Niemczech. Było ono próbą wprowadzenia, ułatwiającego uczestnikom zrozumienie, jakie możliwości mają poszczególni aktorzy w polityce rozwoju lokalnego (np. kompetencje poszczególnych organów władzy, możliwości związków i stowarzyszeń). Dla celów szkoleniowych został opracowany poradnik w języku polskim i rosyjskim.

Projekt „Ku przyjaznemu sąsiedztwu” realizowany jest w ramach Programu Partnerstwa Transgranicznego finansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Koordynatorka projektu: Iwona Anna Ndiaye

FORUM BEZ GRANIC „Historia w dialogu”

W tym roku już po raz piąty wspólnie z PNWM i WK „Borussia” zorganizowaliśmy Forum Polska – Niemcy – Rosja (Obwód Kaliningradzki) BEZ GRANIC (Galiny, 01–05.12.2009). Tegorocznym motywem przewodnim była „Historia w dialogu”. Swoimi doświadczeniami w nauczaniu historii podzielili się praktycy i eksperci, prezentując przykłady modelowych projektów oraz prowadząc warsztaty poświęcone wykorzystaniu współczesnych środków audiowizualnych i metody pracy projektowej w realizacji działań historycznych dla młodzieży. W Forum wzięło udział 40 nauczycieli i przedstawicieli organizacji pozarządowych z Polski, Niemiec i Obwodu Kaliningradzkiego FR. Finansowanie: PNWM, KFKS.

Koordinacja: Ewa Romanowska, Kornelia Kurowska

TYDZIEŃ KINA NIEMIECKIEGO ...niemieckie niuanse...deutsche details“

W dniach 16–20.03.2009 r. we współpracy ze Związkiem Stowarzyszeń Niemieckich w byłych Prusach Wschodnich zorganizowaliśmy w Olsztynie Tydzień Kina Niemieckiego ...niemieckie niuanse...deutsche details“. Jest to impreza organizowana w 8 miastach Polski przez niemiecki Instytut Stosunków Zagranicznych (ifa). Przez 5 wieczorów mieszkańcy Olsztyna mogli obejrzeć filmy młodych niemieckich twórców. Pokazom filmów towarzyszył bogaty program ramowy, obejmujący zajęcia warsztatowe dla studentów UWM i uczniów szkół licealnych i gimnazjalnych. Podczas warsztatów i zajęć tematycznych młodzież będzie miała możliwość pogłębienia swojej znajomości języka i kultury niemieckiej. Patronat honorowy sprawował Marszałek Województwa Warmińsko–Mazurskiego, pan Jacek Protas. Finansowanie: Goethe–Institut, Fundacja Boscha.

Koordinatorka: Jeannine Nowak

WARSZTATY FOTOGRAFICZNO–TEATRALNE „Wschód i Zachód – od konfliktu do akceptowanej różnorodności”

Polsko–niemiecko–ukraiński projekt dla młodzieży odbył się w Hirschluch k. Berlina w dniach 16.–26.02.2009 r. Zajęcia dotyczyły historii relacji między krajami wschodniej i zachodniej Europy do 1989 r., obecnych różnic społecznych i stereotypów między wschodnią a zachodnią Europą – obok dyskusji i wykładów uczestnicy wzięli udział w zajęciach teatralnych i fotograficznych. Efekty ich pracy warsztatowej zostały przedstawione opinii publicznej.

Partner: Jugendhilfe und Sozialarbeit e.V. z Hirschluch. Finansowanie: Program UE „Młodzież w działaniu”

Koordinаторzy: Kornelia Kurowska, Jakub Siudziński

INNE DZIAŁANIA

W 2009 r. z udziałem przedstawicieli fundacji odbyło się kilka spotkań poświęconych historii i dalszemu losom pałacu w Sztynorcie (Warszawa, styczeń 2009, Olsztyn, marzec 2009, Berlin, sierpień 2009). Od marca trwały negocjacje z właścicielem pałacu, w następstwie których w listopadzie 2009 r. został on nieodpłatnie przekazany Polsko–Niemieckiej Fundacji Ochrony

Zabytków Kultury. Jest to bez wątpienia efekt zorganizowanej przez Borussię w listopadzie 2008 r. konferencji „Sztynort – utracone dziedzictwo czy szansa na ocalenie?”.

WSPÓŁPRACA INSTYTUCJONALNA

Stowarzyszenie WK „Borussia” od stycznia 2009 r. przekazało nam kompetencję partnera instytucjonalnego Goethe-Institut w Warszawie oraz Fundacji im. Roberta Boscha, co umożliwia nam ubieganie się w obu instytucjach o środki na działania kulturalne i edukacyjne. W ramach programu Fundacji Boscha Borussia jest od stycznia 2009 r. instytucją goszczącą menadżera kultury: do 31.07.2009 r. była to Yvonne Meyer. Z początkiem października 2-letnią współpracę z nami podjął Bernd Vogenbeck, przejmując w Fundacji „Borussia” zadania koordynatora projektów kulturalnych.

Opr. ER, BS, KK